

Từ bao đời nay, trâu cau gắn bó với đời sống con người một cách thân thiết. “Miếng trâu là đầu câu chuyện”. Triết lý đó mãi cho tới bây giờ vẫn còn nguyên ý nghĩa trong mối quan hệ ứng xử giữa con người với con người, giữa cá nhân và tộc họ, giữa gia đình và xã hội, tạo nên một sắc thái văn hoá giao tiếp thật tinh tế và hết sức nhuần nhị.

NGÀY TẾT, NHẮC CHUYỆN TRẦU CAU

Hoài Phương

Theo truyền thống của ông cha ta, trâu cau luôn đi liền với lễ nghĩa. Xưa kia, mọi người không phân biệt giàu nghèo, sang hèn, ai ai cũng quý trọng miếng trâu. Trâu không những dùng để dâng cúng ông bà, tổ tiên mà còn cúng cả thánh thần. Trai gái yêu nhau, chưa dám ngỏ lời cũng nhờ trâu cau để ướm hỏi. Cũng như hoa, trâu còn là một thứ ngôn ngữ diệu kỳ có thể nói thay cho những gì mà ngôn ngữ đời thường không thể nói được:

Ảnh: Hoài Phương

*Trầu này trâu tính trâu tình
Trầu tèm cánh phượng cho mình lấy ta .
(Ca dao)*

Trầu còn là cái cố để cho người phụ nữ tâm sự :

Trồng trầu thì phải khai mương

Trong kho tàng cổ tích Việt Nam, từ câu chuyện thương tâm của nhà họ Cao và hình ảnh của cây cau, dây trầu và tảng đá vôi là hóa thân của đôi vợ chồng trẻ và cậu em trai đã khiến vua Hùng truyền lệnh cho thần dân lấy trâu cau làm lễ nghĩa. Đạo lý đó đã ăn sâu vào tâm thức của mỗi con người Việt Nam và ngày càng được nâng lên thành lễ tục. Trầu

cau đã trở thành biểu tượng thiêng liêng của tình yêu trai gái:

*Trầu xanh, cau trắng cay nồng
Vôi pha với nghĩa, thuốc nồng vôi duyên.*

Ngày lễ, ngày giỗ tết hay cưới hỏi dù tổ chức chu đáo thế mà thiếu khay trầu rượu coi như bất kính, hôn lễ bất thành.

Về mặt y học, ngoài việc giúp cho hàm răng được chắc khỏe, tránh sâu răng, trâu cau còn tạo ra cảm giác hưng phấn, gọi là say trầu. Những người ghiền trầu có thể nhai suốt ngày, cho tới lúc lên giường ngủ mà miệng vẫn còn bồm bẻm. Trên đầu giường họ lúc nào cũng có cối trầu và một cái ống nhỏ bằng đồng. Hình ảnh trâu cau trong lễ tục nước ta còn tiềm ẩn một triết lý dân gian: Cau mọc thẳng, vươn lên trời xanh là biểu tượng của trời (dương); Vôi, chất khoáng là biểu tượng của đất (âm); dây trầu mọc từ đất bò quấn quít lên cây tượng trưng cho sự trung hòa. Sự tổng hợp mang tính biện chứng đó khiến cho ba thứ trầu, cau và vôi khi hoà hợp với nhau tạo thành màu đỏ thắm, nói lên sự trường tồn .

Trong sinh hoạt cộng đồng, đặc biệt là ở nông thôn, việc tèm trầu cũng là cách biểu hiện sự khéo tay và đức tính của người phụ nữ. Từ cách phết vôi cho tới việc bỏ cau và gấp lá trầu đều đòi hỏi người tèm phải có những thao tác thuần thục và ý tứ cẩn trọng “ *Tội tình thiếp lấm chàng ơi ! Trầu ăn không đổ vì vôi quệt già*”. Dù tèm theo kiểu nào, đầu cuống lá cũng phải gài vào lá trầu cho thật chặt và gọn gàng không để lá trầu xổ ra. Trong truyện Tấm Cám, cô Tấm nhờ nghệ thuật

têm trầu cánh phượng khéo tay, tuyệt vời mà chàng hoàng tử mới phát hiện ra cô vẫn còn sống. Từ nghệ thuật têm trầu, ông bà ta giáo dục con cháu sống sao cho phải lý phải đạo:

*Thương nhau cau sáu bổ ba
Ghét nhau cau sáu bổ ra làm mười .*

Nét đặc trưng của của trầu cau là nhai mà không nuốt. Thế nhưng ba thứ *trầu-cau-vôi* đã tạo nên một hương vị vừa cay vừa nồng khiến cho con người cảm thấy say – say tình và say nghĩa .“ *Trầu vàng ăn với cau xanh. Duyên em sánh với tình anh mặn nồng*”.

Trải qua bao thăng trầm lịch sử, nhiều tập quán cũ, lạc hậu đã bị thời gian xoá nhòa nhưng

Cô dâu chú rể mượn trầu cau để tỏ lòng nguyện ước

Ảnh: Hoài Phương

trong tâm tưởng của mỗi người “Trầu cau” được coi như lễ vật thiêng liêng không thể thiếu trong những lúc vui, lúc buồn và hỉ sự. Ở các vùng nông thôn nước ta cho tới nay, cổ tục này vẫn còn duy trì trong việc tiếp khách, cúng tế và tổ chức hôn lễ.

Trầu cau Việt Nam đã đi vào thơ ca, âm nhạc và hội họa, chấp cánh cho những ước mơ của hàng triệu triệu nam nữ trở thành những người bạn đời chung thủy.

Đêm khuya thiệp mới hỏi chàng

Cau tươi ăn với trầu vàng xứng không ?

Ngày nay, tuy rằng hình ảnh những bà mẹ già ngồi ngoáy trầu kể chuyện đời

xưa hoặc cô gái có đôi má hồng hồng ngồi têm trầu, miệng tẩm tẩm cười bên cạnh người yêu đã lùi dần về quá khứ xa xăm nhưng ý niệm “Trầu cau” vẫn sống mãi trong ký ức bao thế hệ sau này và vương vấn không biết đến bao giờ!